

Nastola Linnakallio

Nastolan ainoa tunnettu kalliomaalauspaikka (x 6766 71, y 3444 31; Suomen Museon 2004 artikkelissa y-koordinaatin alkuosa on virheellisesti 3443) on Salajärven rannalla, noin seitsemän kilometriä I Salpausselästä pohjoiseen. Kallioalue, jonka länteen avautuvassa seinämässä maalaus sijaitsee, on jo vuosikymmeniä ollut tunnettu Kalkkolan muinaislinnan sijaintipaikkana. Salajärvi puolestaan on Kymijoen vesistön sivujärvi, jolta on Ruuhijärven, Sylvöjärven ja Arrajärven kautta yhteys Kymijokeen. Sinne kertyy Linnakalliolta linnuntietä matkaa kymmenisen kilometriä. Salajärvi ja Ruuhijärvi ovat samalla tasolla noin 86 m mpy, mutta niiden alapuolinen Sylvöjärvi on selvästi niitä alempana. Sen keskivedenpinta on 74,4 m mpy, ja vielä muutamia kymmeniä senttimetrejä alempana on Arrajärvi, joka on suoraan yhteydessä Kymijokeen. (Alueen vesistövaiheista historiallisella ajalla ks. Oijala 2004, 7–9)

Linnakallion Salajärven puoleinen seinämä on pääosin vaaleanharmaa sekä korkea ja paikoin hyvin jyrkästi lippamainen. Seinämä on alunperin laskenut suoraan järveen, mutta 1900-luvulla kallion kupeeseen on pengerrytetty kesähuvilalle vievä tie. Kalliossa on useita maalaukseen erinomaisesti soveltuvia ja jopa laajoja pintoja. Siitä huolimatta paikalla on todettu vain yksi pienialainen maalauskohta.

Punamulta-alue, jonka alareuna on maanpinnasta 1,65 m korkeudella, on jyrkästi lippamaisessa seinämässä. Punaväriä on noin puoli metriä halkaisijaltaan olevalla alalla. Selviä kuvioita ei ole voitu havaita, mutta yhdessä kohdassa on hahmotettavissa hirvieläimeltä näyttävä kuvio. Tämä mahdollinen mutta tulkinnanvarainen eläinhahmo on kuusi senttimetriä korkea ja yhdeksän senttimetriä pitkä.

Koska Linnakallion seinämä on ennen pengertien rakentamista pudonnut suoraan veteen, maalaus olisi periaatteessa ajoitettavissa rannansiirtymiskronologian avulla. Se ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä Salajärvi on kuroutunut omaksi altaakseen jo yoldiamerivaiheessa, eikä altaan vedenpinnan tasossa liene sittemmin tapahtunut suuriakaan muutoksia ennen historiallista aikaa.

Heinola Rajakivi

Rajakiven kohde (x 6788 96, y 3454 05) sijaitsee Konniveden länsirannalla, Heinolan kaupungista viisi kilometriä itään. Punamultaläikkä on suuressa siirtolohkareessa Koivulahden länsipään tuntumassa; rantaan lohkariehlta on kuutisenkymmentä metriä. Koivulahti on vajaan 100 m leveä ja 300 m pitkä. Kuten nykyisin lahti on muodostanut umpiperän myös kampakeraamisella ajalla eikä ei ole ollut silloin mainittavasti suurempikaan. Konnivesi kuuluu kuitenkin Kymijoen vesistöön, joten järveltä avautuvat erinomaiset vesiväylät sekä luoteeseen että kaakkoon. Konniveteen yhteydessä olevalta Ala-Rieveliltä johtaa vesireitti myös koillisen suuntaan. Koivulahdelta on kuusi kilometriä niin Ala-Rievelille kuin Jyrängönvirrallekin, jonka kautta pääsee Ruotsalaisen järvelle ja sieltä edelleen Päijänteelle.

Rajakivi on massiivinen luonnonmuistomerkki, joka on varmasti kiinnittänyt kulkijoiden huomion niin esihistoriallisella kuin historiallisellakin ajalla. Siirtolohkare on yli kuusi metriä korkea ja noin yhdeksän metriä leveä, joten turhaan sitä ei ole aikanaan valittu rajapaikaksi. Lohkareen kaikki seinämät ovat lippamaisia ja suhteellisen sileitä, joten mahdollisia maalauspaikkoja olisi useitakin. Punamultaväriä on kuitenkin vain yhdessä kohdassa eli horisontaalisesti itäseinämän keskivaiheilla. Kämmenten jälkeä muistuttava läikkä on halkaisijaltaan 14 x 17 cm ja se sijaitsee maanpinnasta 1,3 metrin korkeudella. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 66)

Kämmenten kuvat, jotka ovat meillä ainoa luonnollista kokoa oleva kuvamerkki, kuuluvat kalliomaalausstemme yleisimpiin aiheisiin ja esiintyvät usein pareittain. Merkkien suhteellista lukuisuutta on pidetty yhtenä osoituksena niiden vanhakantaisuudesta. Kämmenten kuviin on yleisesti liitetty merkitys suojelevana viestinä. (ks. esim. Kivikäs 1997, 26–27; Miettinen 2000, 56–57) Päijät-Hämeen muista tunnetuista kuudesta kalliomaalauskohteesta ei ole todettu kämmenten jälkiä. On kuitenkin otettava huomioon, että maalausenttien kuviot ovat monessa tapauksessa säilyneet sangen huonosti, ja useista on jäljellä vain punaväriin rippeitä.

Heinola Rautvuori

Rautvuoren kohteelle (x 6795 57, y 3451 14), joka on Ala-Rievelin rannalla, kertyy Heinolan keskustasta matkaa linnuntietä noin seitsemän kilometriä. Maalauskaallio sijaitsee järvioltaan länsiosassa, sen Rautavuorenlahden pohjukassa. Lahti on 150–500 m leveä, ja maalaukselta on sen suulle matkaa noin 800 m. Lahden pohjukasta ei ole kivikaudellakaan johtanut vesireittiä edemmäksi, mutta mentäessä maalauspaikalta vain vajaa kilometri järvelle päin sieltä käy reitit yhtäälle Kymijoen vesistöön ja toisaalle välilyönti Ylä-Rievelin ja Enonveden suuntaan.

Rautvuori on komea ja hyvin jyrkkäpiirteinen kalliomuodustuma, jonka kaakkoisosasta mannerjäätikkö on laajalta alueelta lohkonut suuria kappaleita. Kehityskulun tuloksena on syntynyt erittäin korkeita ja jyrkästi lippamaisia seinämiä, joiden juurella on kasapäin lohkareita. Kalliomaalauksille periaatteessa soveltuvia pintoja onkin viljalti, mutta useimmat niistä sijaitsevat suhteellisen ylhäällä verrattuna järvioltaan vedenpinnantasoon. Maalaus on lähes suorassa seinämässä ja jyrkän lipan suojassa. Sen alapuolella on pienialainen mutta hyvin kulkukelpoinen tasanne. Siltä on Ala-Rievelin rantaan kolmisenkymmentä metriä.

Etelään avautuvassa seinämässä on yksi varsin yhtenäisen oloinen maalauspinna, jonka halkaisija on 60x75 cm. Sen kohdalle on 1970-luvulla laadittu muistokirjoitukselta vaikuttava teksti keltaisella maalilla. Punamulta-alueen alareuna on 1,3 metrin korkeudella maanpinnasta.

Kalliomaalauksessa saattaa olla myös kuvioita, mutta sitä on vaikea päätellä ilman puhdistustoimia. Ison läikän lisäksi seinämässä on havaittu myös kaksi pientä punamultaläikkää. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 65).

Heinola Ala-Rieveli

Ala-Rievelin maalaus löytyi jo vuonna 1977, ja kohde oli 2000-luvun alkuun saakka Päijät-Hämeen ainoa tunnettu kalliomaalaus. Se sijaitsee nimensä mukaisesti Ala-Rievelin rannalla (x 6798 58, y 3454 60), Heinolan keskustasta 11 km koilliseen. Maalauksen alin kohta 4,5 m Ala-Rievelin keskivedenpintaa 77,8 m mpy korkeammalla tasolla. Paikalla on kiviterassi, jonka päältä kuviot on arveltu maalatun. (Seger 1988, 29; Kivikäs 1995, 297)

Maalaus Kentän laajuus on 2 x 3,6 m. Vasemmassa laidassa erottuu adorantti ihmishahmo, joka on suhteellisen kookas eli noin 30 cm. Sen alapuolella on kaksi 25–30 cm:n pituisia venekuviota, joissa näkyy niille tyypillinen kaareva vaakaviiva ja miehistöä kuvaavat pystyviivat. Toisessa laidassa on Suomen pienimmät venekuviot – pituus alle 10 cm –, joita on neljä kappaletta. (Seger 1988, 29–30; Kivikäs 1995, 234–235, 297–298)

Asikkala Patalahti

Patalahden kohde (x 6790 09, y 3431 73) on Päijänteellä, aivan järvioltaan eteläpäässä, Vääkystä kymmenisen kilometriä koilliseen. Maalaus sijaitsee Kinisselän pohjoisrannalla, pohjois-eteläsuuntaisen Patalahden rantakalliolla. Patalahti on runsaan kilometrin pituinen ja noin sata metriä leveä, ja ympäröivä maasto on jyrkkäpiirteistä. Lahden kautta ei ole kivikaudella ollut vesireittiä edemmäksi pohjoiseen. Kampakeraamisella ajalla maalauskallion kohdalta on kuitenkin ollut vain noin 300 metriä lahden suulle, ja sieltä ovat avautuneet reitit koko laajalle muinais-Päijänteelle.

Patalahden rantakallio viettää järveen monin paikoin jyrkästi, mutta erittäin jyrkkä se on vain muodostuman eteläpäässä. Siellä mannerjäätikkö on lohkonut peruskalliota, minkä tuloksena on muodostunut lähinnä kaakkoon avautuva pystysuora ja osin lippamainen seinämä. Sen ja vesirajan välinen kapea maakaistale on hyvin lohkareinen ja hankalakulkuinen.

Maalausjäljet sijaitsevat harmahtavalla ja kaakkoon aukeavalla kalliopinnalla, ja havaittuja kuvioita on suhteellisen pienellä alalla kahdessa kohdassa. Vertikaalisesti ne ovat melkein samalla tasolla, ja horisontaalisestikin ne ovat toisistaan vain noin metrin etäisyydellä. Järveltä katsottuna vasemman puoleinen maalauskohta on pääosin jäkälän peitossa. Oikeanpuoleinen kohta taas on osittain mineraalisaostuman peittämä, lisäksi seinämän pinnasta on juuri kuvion kohdalta irronnut pari pientä kappaletta.

Parhaiten näkyvillä on järveltä katsottuna oikean puoleinen ns. venekuvio. Moniin muihin Suomen kalliomaalausten venekuvioihin verrattuna Patalahden ko. vene on säilynyt erinomaisesti, ja se on myös poikkeuksellisen hyvin näkyvillä. Kuvio on 27 cm pitkä ja enimmillään 17 cm korkea (Poutiainen ja Lahelma 2004, 73). Kuvioista erottuvat myös pienet yksityiskohdat.

Maalauksessa on nähtävissä molemmista päistään ylöspäin kaartuva vaakaviiva sekä siihen liittyvät kiilamaiset ja ylöspäin kapenevat pystyviivat, joita on viisi kappaletta. Vaakaviivan on yleisesti katsottu kuvaavan venettä ja pystyviivojen vastaavasti kuvaavan ihmisiä. Toisinaan venekuvioiden kokossa on voitu hahmottaa enemmän tai vähemmän selvä eläinhahmo, jonka useimmiten on katsottu esittävän hirvieläimen päätä.

Myös Patalahden veneen keulaan on maalattu hirvieläimen pääksi tulkittavissa oleva kuvio, jossa voi hahmottaa niin korvat kuin turvankin. Keulaosan jyrkästi ylös kaartuva vaakaviiva nousee selvästi pystyviivoja ylemmäksi. Peräosassa vaakaviiva päättyy siihen nähden poikittaiseen ja lyhyeen poikkiviivaan. Maalauksen äärellä käydyissä keskusteluissa poikkiviivan on arveltu esittävän joko eläimen päätä, veneen rakenteellista yksityiskohtaa tai vain veneen perää. Vaikka kalliomaalaustemme tyyliteltyjen venekuvioiden esikuvina lienevät olleet todelliset veneet, kuvioiden on päätelty kummunneen niiden tekijöiden uskomusmaailmasta, jossa hirviveneillä näyttäisi olleen keskeinen sija (esim. Miettinen 2000, 56; Poutiainen ja Lahelma 2004, 75–76). Siten lienee mahdollista, että venekuvion peräänkin olisi kuvattu eläimen pää. Sen kaltaisia merkkejähän tunnetaan Suomesta Saraakalliolta (Kivikäs 2000, 94–95; Miettinen 2000, 56) sekä Itä-Karjalan ja Ruotsin kalliopiirroksista.

Toinen Patalahden venekuvioista on noin 35 cm pitkä ja 13 cm korkea (Poutiainen ja Lahelma 2004, 74). Se näkyi ensimmäisen dokumentoinnin aikaan syksyllä 2003 suhteellisen huonosti, mihin vaikuttivat sekä kallion jäkäläkasvusto että kosteussuhteet. Tämän artikkelin kirjoittamisen yhteydessä kävimme paikalla uudestaan, ja olosuhteet olivat nyt tarkasteltavan venekuvion osalta selvästi paremmat. Siten yksityiskohtiakin on mahdollisuus tarkastella perusteellisemmin.

Veneen kaartuva vaakaviiva on keskiosaltaan suhteellisen leveä ja lähes suora, lisäksi se nousee kummastakin päästä varsin vähän. Jo nämä kuvaillut seikat erottavat kuvion ensin mainitusta veneestä. Myös keulakuvat poikkeavat toisistaan. Tässä puheena olevassa veneessäkin on hahmotettavissa eläinpääkuvio, mutta oletetusta päälaesta nousevat ulokkeet ovat – ainakin nykyihmisen väistämättä naturalismia kohti pyrkivän tulkinnan mukaan – hirven korviksi kapeat ja pitkät, joskaan eivät sinänsä poikkeukselliset harvalukuisten eläinpääkeulaisten venekuvioidemme joukossa. Vähintään yhtä perustellusti ulokkeita voisi pitää sarvina, joita tosin kalliomaalaustemme varsinaisissa hirvieläinkuvioissa esiintyy harvoin.

Aiemmassa dokumentoinnissa venekuvion selviä pystyviivoja laskettiin viisi kappaletta (Poutiainen ja Lahelma 2004, 74), mutta nyt niitä voitiin havaita seitsemän. Niissä merkille pantava seikka on, että keulasta katsoen ensimmäisen ns. miehistöviivan väri on selvästi vaaleampi kuin muiden. Se ei sinänsä ole lainkaan poikkeuksellista, sillä samassakin kuviossa kallion pinnasta erottuva punamullan väri voi vaihdella huomattavasti. Siihen vaikuttavat mm. kallion mineraalit ja kosteussuhteet sekä peittävät mineraalisaostumat ja jäkäläkasvusto. Tässä tapauksessa pystyviivan väri poikkeaa kuitenkin selvästi myös vaakaviivasta, johon se liittyy saumattomasti. Luonteva selitys havainnolle on, että samalle kohdalle on tehty maalaus jo aiemminkin. Kuvion yläpuolella on suotuisissa oloissa mahdollisuus hahmottaa kahta edellä kuvattua pidempi ja samoin eläinpääkokkainen venekuvio, mutta varmaa se kuitenkin ole. Lisäksi samassa ryhmässä näyttäisi olevan vielä ainakin yksi muu kuvio.

Venekuviot ovat esihistoriallisen kalliotaiteemme yleisimpiä kuva-aiheita, mutta niissä on toisinaan myös sarviaiheisiin ja uiviin hirvieläimiin viittaavia piirteitä. Varsinaiseksi venekuvaksi on katsottu voitavan tulkita sellaiset merkit, joissa on keula tai perä ja joiden pohjaa esittävä viiva ei ole poikkeuksellisen kaareva. Sellaisten kaltaisia kuvioita tunnetaan Suomesta noin 70 kappaletta. (Kivikäs 1997, 41; Miettinen 2000, 55–56) Suhteellisen korkea lukumäärä johtuu yhtäältä siitä, että venekuvioita on useissa maalauskohteissa sekä toisaalta siitä, että Suomen venekuvat esiintyvät usein pareittain, joka peräkkäin tai alekkain.

Vaikka Patalahden merkit voidaan em. kriteerien perusteella tulkita venekuvioiksi, niissä on piirteitä – mm. voimakkaan kiilamaiset pystyviivat – ,

jotka puuttuvat useimmista Suomen venekuvista. Patalahden veneitä on verrattu mm. Laukaan Saraakallion, Ristiinan Astuvansalmen ja Luhangan Avosaaren tiettyihin venekuvioihin ja löydetty samankaltaisuutta niiden välillä. Pekka Kivikäs sanoo lähimpien muotosukulaisten kuitenkin olevan Lemminkäisen Venäinniemen eläinpääkokkaisissa venekuvissa, joita tosin on pidetty myös hieman epävarmoina. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 74–75; Kivikäs 2005, 44) Patatalahden venekuviot ovat meillä myös sikäli poikkeuksellisia, että ne ovat hyvin säilyneitä, mikä mahdollistaa varsin luotettavien ja yksityiskohtaisten havaintojen tekemisen mm. niiden eläinpääaiheista. Selvät hirvenpääkokkaiset venekuviot eivät ole Suomessa mitenkään yleisiä. Niitä tunnetaan Laukaan Saraakalliolta, Luumäen Muuraisvuorelta, Ristiinan Uittamonsalmelta ja Taipalsaaren Valkeisaaresta (ks. Miettinen 1992, 25; Kivikäs 1995, 151, 286; 2000, 88–89, 94–95; ks. myös Taavitsainen 1976, 35, 41). Kiinnostava havainto on, että Patalahden venekuviot näyttävät olevan varhaiskampakeraamisen ajan alusta (Poutiainen ja Lahelma 2004, 77–78), ja niitä muistuttavat Saraakallion hirvenpääkokkaiset veneet ovat maalaus kentän ylimmästä osasta ollen mahdollisesti myös neoliittisen kivikauden alusta.

Patalahden kallioseinämässä ei maalauksen kohdalla ole sellaista uloketta, jonka päältä kuviot olisi voitu tehdä, joten niiden ikä on mahdollista arvioida rannansiirtymiskronologian avulla. Alin kuvio sijaitsee 86,3 m mpy eli nykyisestä maanpinnasta 4,9 m korkeudella ja Päijänteen keskiveden pinnasta 8,0 m korkeudella. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 72–74, 77–78).

Asikkala Huonpohjanvuori

Huonpohjanvuoren maalaus kallio (x 6790 96, 3434 39) sijaitsee Kymijoen vesistön yläjuoksulla, Heinolan kaupungin kupeessa olevan Ruotsalaisen järven länsirannalla. Ruotsalainen on nykyisin yhteydessä Konniveden ja Kymijoen kautta Suomenlahteen sekä Kymenvirran ja Kalkkistenkosken kautta Päijänteseen. Maalaus on itä-länsisuuntaisen Huonpohjan lahden pohjoisrannalla. Lahden pohjukan ja Päijänteen välillä on noin kilometrin levyinen kannas, mutta kampakeraamisen ajan alussa maakaistale on ollut vain parin sadan metrin levyinen. Sen kautta on ollut hyvä kulkuyhteys vesille sekä lounaan että koillisen suuntaan. Kannaksella on vieläkin lampi, jonka nimi Taivatlammi viittaa usein käytettyyn kulkureittiin historiallisella ajalla. Patalahden ja Huonpohjanvuoren maalauspaikkojen välinen etäisyys on linnuntietä kolmisen kilometriä.

Maalaus kenttä, joka on 2,5 m korkea ja 9,5 m leveä, sijaitsee lähinnä etelään avautuvassa jyrkässä ja korkeahkossa kallioseinämassä. Sen väri, muodot ja kaltevuus sekä peitteisyys vaihtelevat varsin paljon. Maalausjälkiä on lippamaisilla, pystysuorilla ja jyrkästi viettävillä sekä niin harmailla kuin punertavilla pinnoilla. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 69) Kalliossa on useita kuvioita, mutta niiden tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida, koska maalauskohtat ovat kärsineet kallion rapautumisesta. Monet kuviot ovat lisäksi suurelta osin jäkäläkasvuston peitossa, mikä osaltaan hankaloittaa maalausten dokumentointia, hahmottamista ja tulkintaa. Kuviot voidaan niiden horisontaalisen sijainnin perusteella jakaa kolmeen alueeseen: alue 1 järveltä katsottuna maalaus kentän vasemmassa laidassa, alue 2 vastaavasti seinämän keskivaiheilla ja alue 3 aivan oikeassa laidassa.

Ensimmäinen alue on etelään suuntautuvalla kalliopinnalla, jossa on maalausjälkiä yhden metrin korkuisella sekä kaksi ja puoli metriä leveällä alueella. Maalausalue on 4–5 m Ruotsalaisen vedenpinnan yläpuolella. Jäljet sijaitsevat tummalla ja varsin epätasaisella pohjalla. Sillä on sellaisia kuluneita punamultaläikkiä, joista ei ole ainakaan toistaiseksi mahdollista esittää mitään perusteltua tulkintaa. Yksi kuvio kuitenkin esittänee täyteistä, vasemmalle katsovaa hirvieläintä, joka on 18 cm leveä ja 15 cm korkea. Se on osittain kulunut ja osittain myös jäkälän alla. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 69–70)

Timo Miettisen mukaan hirvi on aina kuvattu sivulta päin ja yleensä siten, että pää osoittaa vasemmalle. Kuviot on maalattu yleisimmin ääri viivoilla, ja sellaisissa kuvissa jalat on kuvattu tavallisesti kahdella rinnakkaisviivalla. Miettinen (2000, 54), kuten monet muutkin, ovat myös kiinnittäneet huomiota hirvikuvioidemme sarvettomuuteen, josta on vain muutamia poikkeuksia. Myöskään Päijät-Hämeen kalliomaalausten hirvikuvat, joita on Huonpohjanvuoren lisäksi Asikkalan Väinönkalliolla ja mahdollisesti myös Nastolan Linnakalliolla, eivät poikkea yleisestä linjasta.

Toinen maalausalue sijaitsee lounaaseen avautuvalla ja vaaleanruskealla sekä varsin tasaisella ja suhteellisen ehjänä säilyneellä kalliopinnalla. Siten punamultakuvioiden näkymiselle olisi jopa otolliset edellytykset, mutta ikävä kyllä alueella kasvaa suhteellisen runsaasti jäkälää, joka paljolti peittää kuvioita. Maalausalueen laajuus on noin 0,3x0,6 m, ja sillä näyttää olevan yksi kuvio ja yksi kuvaryhmä. Niiden välinen etäisyys on tosin vain 14 cm, joten toisaalta voisi puhua myös yhdestä kuvaryhmästä. Alueen alareuna on noin 6,3 m Ruotsalaisen vedenpinnan yläpuolella.

Alueen oikeassa osassa on venekuvio, josta yli puolet on jäkälän peitossa, joten vene erottuu varsin heikosti. Kaareva vaakaviiva ja osa siihen liittyvistä pystyviivoista on kuitenkin nähtävissä. Perusdokumentoinnin aikana kuvion korkeudeksi mitattiin kahdeksan senttimetriä ja pituudeksi 26 cm (Poutiainen ja Lahelma 2004, 70). Pystyviivojen lukumääräksi laskettiin silloin seitsemän, mutta viimeisimmällä käynnillä niitä saatiin yhdeksän. Sen perusteella myös kuvion kokonaispituus on aiemmin mitattua hieman enemmän.

Heikosta näkyvyydestä huolimatta Huonpohjanvuoren venekuviosta voi tehdä tiettyjä päätelmiä. Venettä symboloiva vaakaviiva kaartuu suhteellisen loivasti, ja sen päät jäävät selvästi miehistöviivojen yläpäästä alemmalle tasolle. Pystyviivat ovat lähes tasaleiveitä ja yläpäästään hieman pyöristyneitä. Kampamaisen muotonsa puolesta venekuva edustaa samaa Suomessa suhteellisen yleistä linjaa kuin Asikkalan Väinönkallion venekuvatkin. Sen sijaan Huonpohjanvuoren venekuvion vino asento, jossa keula ilmeisesti osoittaa alas oikealle, ei ole tyypillisimpiä. Vastaavanlaisessa vinossa asennossa olevia veneitä on Valkealan Voikokoskella ja Ristiinan Astuvansalmella, ja samankaltaisessa asennossa venekuvia on Luumäen Kalamaniemellä, Lemin Ruominkapialla ja Mäntyharjun Haukkaladenvuorella (Miettinen 1990, 65; 1992, 24–26; 2000, 134; Kivikäs 1995, 59; 2000, 51; ks. myös Sarvas 1973, 15–16; Kivikäs 2000, 51).

Maalausalueen vasemmassa puoliskossa on kolmen kuvion muodostama ryhmä, joka on noin 20 cm leveä ja 27 cm korkea. Ensimmäisen tulkintayrityksen yhteydessä esitettiin varovainen ehdotus, että kyseessä voisi olla ns. tikku-ukon ja kahden mutkittävän viivan muodostama kuvioryhmä (Poutiainen ja Lahelma 2004, 70). Varsinainen tulkinta jätettiin silloin kuitenkin avoimeksi. Uusintakäyntien aikana on sitten alkanut selvitä, että alkuperäinen tulkintayritys oli oikean suuntainen. Kuvioryhmässä oikealla on ihmishahmoa kuvaava tikku-ukko. Sillä on kuva-aiheelle tyypilliseen tapaan pystyviivasta muodostuva vartalo, johon liittyy polvista taivutetut ja erillään olevat alaraajat. Oikean puoleinen jalkaterä kääntyy vartalosta pois päin, mutta juuri vasemman jalan kohdalta on kalliosta lohjennut kappale. Käsivarsia kuvaavat viivat taittuvat oletettujen kyynärpäiden kohdalta ensin vartaloa kohti ja sitten ranteiden kohdalta ulospäin. Kuvion yläosasta voi ajatella lähtevän ylöspäin pari saman suuntaista pystyviivaa. Toistaiseksi niitä on syytä pitää tulkinnanvaraisina, mutta vastaavanlaisten on arveltu esittävän sarvia, joiden perusteella hahmoille on voitu antaa shamaanin status.

Tikku-ukon vasemmalla puolella on kaksi keskenään samansuuntaista mutkittelevaa pystyviivaa. Alhaalta katsoen ne nousevat ensin lähes pystysuoraan ylöspäin, kääntyvät sen jälkeen kulmikkaasti oikealle, kunnes kääntyvät vasemmalle nousten siten taas suoraan ylöspäin. Vasemman puoleinen pystyviiva päättyy siihen nähden poikittaiseen vinoviivaan, ja oikean puoleinen vastaavasti pieneen pyöreähköön täplään – mikäli sitten ei niitä yhdistä yhteinen ja kulunut poikkiviiva. Pystyviivojen keskivaiheillakin saattaa olla niitä yhdistävä lyhyt poikkiviiva, mutta pahaksi onneksi sen kohdalla on jäkälää, joten tulkinta on pakko jättää avoimeksi. Kuviot saattavat esittää sivulta kuvattuja tanssivia tai yhtyviä ihmisiä.

Kolmas alue sijaitsee maalaus kentän eteläosassa, joka aukeaa lähinnä kaakkoon. Alemmassa kuviossa on rombimainen osa, jonka alinna olevat viivanpäät näyttävät risteävän. Rombikuvion kärjestä lähtee ylös ja hieman vasemmalle suora pystyviiva, joka päättyy siihen nähden lyhyempään poikkiviivaan. Se on muutoin suora, mutta päät taipuvat hieman alaspäin. Ylemmässä kuviossa on alinna jokseenkin tasaisesti ja molemmista päistään alaspäin kaartuva vaakaviiva, joka rajautuu kalliossa olevaan vinorakoon. Vaakaviivan keskeltä lähtee suoraan ylöspäin pystyviiva, joka puolestaan päättyy siihen nähden lyhyempään poikkiviivaan. Se taivuttaa molemmista päistään alaspäin. Poikkiviiva ei ole keskivaiheilta aivan yhtenäinen, mikä saattaa johtua värin kulumisesta.

Kuvioita näyttäisi yhdistävän ohut kaartuva pystyviiva ja siihen liittyvä pieni täplä. Kohta on kuitenkin osittain jäkälän peitossa, joten on mahdollista, että kuvioiden välissä olisi yhtenäisempikin viiva. Oikealta niiden vierestä sekä hieman jopa alemman kuvion kohdalla on lohjennut kalliopintaa pois. Kuviryhmän vasemmalla puolella on punaväriä useassa kohdassa, ilmeisesti kalliomaalauksen jäännöksiä.

Nämä kaksi edellä tarkasteltua kuviota muistuttavat päällekkäin seisovia tikku-ukkomaisia ihmishahmoja. Niissä on kuitenkin useita meille tyypillisistä tikku-ukoista poikkeavia piirteitä (Poutiainen ja Lahelma 2004, 70–71), joten ihmishahmoiksi kuvioita ei voi yksioikoisesti tulkita. Kuvaryhmä muistuttaa jossain määrin myös Suomen kalliomaalauksen tiettyjä geometrisia kuva-aiheita kuten Vitträskin verkkokuvioita. Abstraktin aiheen mahdollisuus onkin aiheellista ottaa huomioon myös näitä Huonpohjanvuoren kuvioita käsiteltäessä.

Huonpohjanvuoren kalliomaalauksen useimpien kuvioiden alapuolella on noin metrin levyinen, järveä kohti jyrkästi viettävä ja hankalasti kuljettava kalliohyllä. Maalausentän itäreunan kohdalla seinämä kääntyy pohjoiseen, ja terassi laajenee loivemmin viettäväksi tasanteeksi. Sen kohdalla kalliosta ei kuitenkaan ole havaittu maalausjälkiä. Alue 1:n alin maalausjälki sijaitsi mittauksella 4,04 m ja ylin vastaavasti 5,03 m Ruotsalaisen vedenpinnan yläpuolella. Kallioterassilta on alimman kuvion alaosaan 1,05 m ja ylimmän jäljen alareunaan 1,7 m sekä maalausalueen yläreunaan 2,04 m. Siten on periaatteessa mahdollista – joskaan ei luultavaa –, että myös ylimmät kohdat olisi voitu maalata terassilta käsin. Maalausalueen 2 etäisyydeksi järven pinnasta mitattiin 6,27–6,57 m; kuviryhmän alareuna on 2,63 m korkeudella kalliohyllästä, joten sillä kurkotellen maalausta ei liene tehty. Kolmannen alueen alin kohta oli 4,0 m ja ylin jälki 5,8 m Ruotsalaisen vedenpinnan yläpuolella. Tasanteelta on maalausalueen alareunaan 0,95 m ja yläreunaan 2,8 m, minkä perusteella alimmat kuviot on voitu maalata tasanteella seisten mutta ylimpiä ei. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 69–72, 77)

Asikkala Väinönkallio (Leveälahti)

Myös Väinönkallion eli Leveälahden maalauspaikka (x 6786 32, y 3439 55) on Ruotsalaisen järven rannalla, sen pohjois-etelä –suuntaisen Rutalahden rantakalliolla. Lahti on kapeimmillaan lähes kymmenen kilometrin pituinen – maalauskaikio on sen keskivaiheilla – mutta kapeimmillaan vain parinsadan metrin levyinen. Lahdenpohjukka on umpiperä, ja sellainen se on ollut myös kivikaudella. Puolisen kilometriä maalauskaikiosta koilliseen on leveämpi kohta, Taipaleenlahti. Sen ja Lokonlahden välillä on nykyisin noin 200 m leveä kannas, mutta kampakeraamisen ajan alkupuolella sen kautta on johtanut vesireitti Huonpohjanvuoren suuntaan. Taipaleenlahdelta avautuu nykyisinkin suojaista väylä laajalle Ruotsalaisen järvelle. Huonpohjanvuoren ja Väinönkallion maalauspaikkojen välinen etäisyys on linnuntietä noin 11 km.

Maalauskaikentä, joka avautuu jokseenkin kaakkoon, on nelisen metriä leveä ja kaksi metriä korkea. Maalauseinämän muoto ja väritys vaihtelevat varsin paljon kivilajeissa olevien mineraalien mukaan. Punamultajälkiä onkin kaikiopinnalla kohdissa, jotka eroavat toisistaan selvästi eri ominaisuuksien osalta. Kuvioita on yhtä lailla harmaalla ja punertavalla pohjalla, ja niitä on seinämän koverasti kaartuvilla, viettävillä ja jokseenkin pystysuorilla osilla sekä myös lipan alla. Kaikiopinta on rapautunut ja kulunut monin kohdin, ja useista jäljellä olevista kuvioista vain yksi pieni hahmo on saattanut säilynyt ehyenä. Muiden kohdalta on vaihtelevasti kulunut pois väriä, rapautunut suhteellisen laajoja pintoja tai irronnut kappaleita. Lisäksi monet kuviot ovat enemmän tai vähemmän jäkälän peitossa, mikä vaikeuttaa niiden havaitsemista, dokumentointia ja tulkintaa.

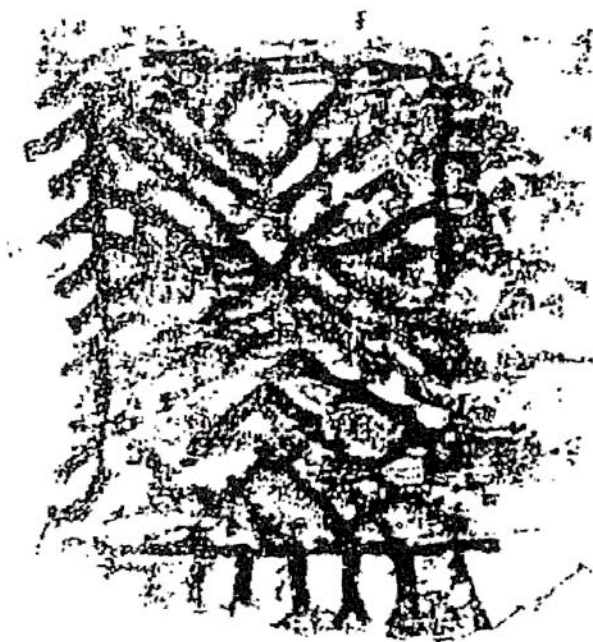
Koska suuri ja mahdollisesti jopa suurin osa seinämän maalauksista on tuhoutunut ja niistä on vain rippeitä jäljellä, keskityn tässä yhteydessä vain paremmin säilyneisiin kuvioihin. Ne on vertikaalisen sijaintinsa perusteella jaettavissa kolmelle alueelle. Alinna maalauskaikentän vasemmassa osassa on täyteinen eläinhahmo. Kuviossa näkyy pää – korvat ja turpa – sekä kaula ja vartalo jalkoineen. Kyseessä on vasemmalle katsova hirvieläin, joka on 11 cm korkea ja 22 cm pitkä (Poutiainen ja Lahelma 2004, 68). Se sijaitsee harmahtavan seinämän kohdassa, johon lohkaaren irrottua on muodostunut pieni lipa ja sen alle loivasti viettävä pinta.

Pekka Kivikäs (2005, 46) on pitänyt Väinönkallion hirvikuviota muodoltaan epätavallisena. Hänen mukaansa samankaltaista notkoselkäisyyttä esiintyy kuitenkin Laukaan Saraakalliolla noin viidessä hirvikuvassa. Myös Korpilahden Raidanlahden siirtolohkareen hirvieläimissä on samoja erikoispiirteitä, joiden on arveltu viittaavaan kantavaan hirvilehmään. (Kivikäs suull. tied. 18. 4. 2006). Mm. Timo Miettinen on (2000, 54) on viitannut mahdollisuuteen, että ylipäänsä haluttiin kuvata nimenomaan naarashirveä, joka kantavana ja synnyttävänä eläimenä olisi paremmin ilmentänyt hedelmällisyyskulttia. Tarkasteltaessa asiaa edelleen samasta näkökulmasta myös Luumäen Virmojärven Siliävuoren hirvenkuvassa on mahdollista nähdä yhdenkaltaisuutta em. kuvioihin (ks. Miettinen 1992, 29).

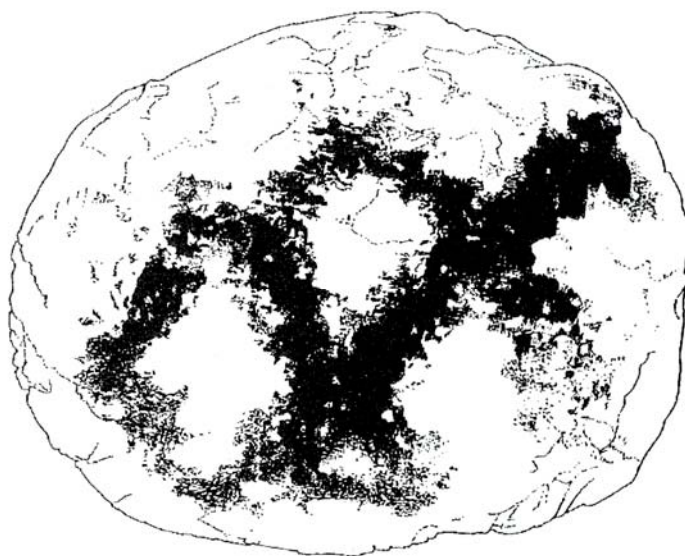
Kevään 2006 maastokäynnin yhteydessä havaittiin, että hirvieläimestä ylöspäin ja hieman vasemmalle häämöttää jäkäläkasvuston alta punaväriä. Siitä voi kohdetta tarkkaan kiikarilla tutkien hahmottaa myös selviä muotoja. Alinna on sivuiltaan ylöspäin kaartuva vaakaviiva. Niihin liittyy tasaleveiltä vaikuttavia pystyviivoja, joita lienee ainakin viisi – kuusi kappaletta. Runsaan

jäkäläkasvuston aiheuttamasta huonosta näkyvyydestä huolimatta viivat rohkenee tulkita venekuvioksi. Siitä vasemmalle ja lähes samalla tasolla on useita punamultajälkiä, jotka myös näyttävät muodostavan kuvioita. Niitä on hankala hahmottaa selviksi kuva-aiheiksi. Se johtuu mm. siitä, että kalliopinnasta on irronnut kappaleita juuri maalausten kohdalta, ja lisäksi punamultaväri on osittain jäkälän ja mineraalisaostumien peittämää. On kuitenkin mahdollista, että maalausjälkiin voisi saada lisävalaistusta erityisen suotuisissa oloissa tehdyn huolellisen dokumentoinnin pohjalta.

Ylimpänä ja horisontaalisesti maalaus kentän keskivaiheilla on vaaleanruskealla pohjalla kaksi peräkkäistä kuviota samalla tasolla. Järveltä katsottuna oikealla on venekuvio, joka on kahdeksan senttimetriä korkea ja noin 20 cm pitkä (Poutiainen ja Lahelma 2004, 68). Siinä voi nähdä kaartuvan vaakaviivan, joka nousee varsin maltillisesti kohden kumpaakin päätä; ne ovat samalla tasolla. Ainakin vasemman puoleinen pää näyttää taittuvan lopussa vaakatasoon. Vaakaviivaan liittyy kahdeksan pystyviivaa, joita aiemmassa dokumentoinnissa saatiin varmistettua vain kuusi kappaletta. Niin vaaka- kuin pystyviivatkin ovat lähes tasaleveitä.

Venekuvan vasemmalla puolella on yksinkertainen kuvio: kaksi pystyviivaa, joihin liittyy niiden yläpuolella vaakaviiva. Sen ylin kohta sijoittuu pystyviivojen rajaamasta alueesta hieman oikealle, missä on selvä taitekohta. Vaakaviiva jatkuu selvästi mutta kaventuen vasemman puoleisen pystyviivan ohi; myös oikealla puolella vaakaviiva saattaa jatkua vastaavasti mutta ohuempana ja lyhyempänä. Vaikka kuvio on yksinkertainen ja tyylitelty, siinä voi nähdä myös tiettyjä naturalistisia piirteitä. Niiden perusteella kuvion voi arvella esittävän sivulta kuvattua eläinhahmoa, jonka pää osoittaa vasemmalle.

Oletetun pään muoto ja asento sekä selän pituus ja kaari viittaavat lähinnä näätäeläimiin. Niistä useimmilla on suhteellisen lyhyet jalat ja pitkä häntä, mutta ahmalla on muihin verrattuna pidemmät jalat ja lyhyempi häntä (ks. esim. Siivonen 1972, 173–286; Pulliainen 1974, 160–165). Jo ensimmäisen dokumentoinnin jälkeen mahdollisen eläinkuvion arveltiin muistuttavan ahmaa; kuvio on kuusi senttimetriä korkea ja 13 cm pitkä (Poutiainen ja Lahelma 2004, 68). Muut kuin hirveä kuvaavat eläinhahmot ovat Suomen kalliotaiteessa harvinaisia. Nisäkkäiksi tulkittavissa olevia kuvioita ovat Jaalan Uutelanvuoren ilmiselvästi kettua muistuttava hahmo ja Laukaan Saraakallion samoin ketulta vaikuttava otus sekä Suomussalmen Väräkallion ja Ristiinan Astuvansalmen karhuhahmot; myös Elimäen Vesitornin eläinhahmon yhdeksi mahdollisuudeksi on esitetty karhua (Kivikäs 1995, 32–22; 1997, 48–49; Miettinen 2000, 105, 153).

Maalausten kohdalla on kapea ja viettävä kallioterassi, mutta muutoin seinämä laskee suoraan veteen. Alin kuvio oli Ruotsalaisen pinnasta mitattuna 2,9 m korkeudella ja ylin vastaavasti 5,2 m korkeudella. Ylimmät kuviot ovat 2,5 m hyllyn yläpuolella, joten niitä ei käytännössä ole voitu maalata kielekkeellä seisten. Alinna oleva hirvieläimen kuva on kuitenkin vain puoli metriä ulokkeen yläpuolella, joten sen maalaaminen on periaatteessa ollut mahdollista terassilta käsin. (Poutiainen ja Lahelma 2004, 67–68) Maalaus kentän keskivaiheilla haivaittu uusi venekuvio ja muut tulkintaa vaille jääneet maalausjäljet on myös voitu tehdä ulokkeella seisten, koska ne ovat noin puolitoista metriä hyllyn yläpuolella. Kapealle kalliokielekkeelle on kuitenkin mahdollista päästä vain vesiltä käsin, sillä sivuilla kallioseinä putoaa veteen aivan suoraan.

Yhteenveto

Päijät-Hämeen seitsemästä tunnetusta kalliomaalauspaikasta kuusi löytyi vasta vuonna 2003 järjestelmällisen teemainventoinnin tuloksena. Kuusi kohdetta on järvenrantakallioissa. Ne kaikki avautuvat järvelle päin, joten maalaukset on ollut mahdollista havaita vesillä tai jäällä liikuttaessa. Maalausseinämistä kolme avautuu kaakkoon ja kaksi etelään sekä yksi länteen. Yksi maalauspaikka eli Heinolan Rajakivi sijaitsee suuressa siirtolohkareessa, joka sekin on rannan tuntumassa. Siirtolohkareen maalausseinämä avautuu järvelle idän suuntaan. Suomen kalliomaalauksista ja punamultaläikistä, joita vuonna 2005 oli noin 119 kohdetta, valtaosa sijaitsee peruskallioiden seinämissä. Seitsemän maalauspaikkaa eli alle kuusi prosenttia on siirtolohkareissa (Kivikkään ja Sepänmaan 2005 kokoaman aineiston perusteella, ks. Kivikäs 2005, 168–170).

Yleisimmät tunnistetut kuva-aiheet Päijät-Hämeen kalliomaalauksissa ovat venekuviot, yhteensä 10–11 kappaletta. Niitä on eniten Heinolan Ala-Rievelin maalauksessa eli kuusi kappaletta. Asikkalan Väinönkalliolta venekuvia on varmistettu kaksi kuten myös Asikkalan Patalahdelta, jossa venekuviot ovat eläinpääkokkaisia; sieltä on mahdollisesti kolmaskin vene. Asikkalan Huonpohjanvuorelta on yksi venekuvio. Hirvieläinkuvia on kahdessa tai kolmessa kohteessa, joista Huonpohjanvuoren ja Väinönkallion kuvioita voidaan pitää varmoina, mutta Nastolan Linnakallion merkki on tulkinnan varainen. Ihmiskuvioita on yhteensä kaksi tai neljä. Niistä Huonpohjanvuorella on yksi edestä päin kuvattu ja kaksi mahdollista sivulta kuvattua figuuria. Ala-Rievelin maalauksessa on yksi adorantti tikku-ukkohahmo. Maalauksissa on lisäksi varsin suuri joukko tunnistamattomia kuvioita, joista osa on huonosti säilyneitä tai heikosti näkyviä.

Päijät-Hämeen maalauspaikoista kolme sijaitsee suoraan Kymijoen vesistön varrella. Asikkalan Huonpohjanvuori ja Väinönkallio ovat Ruotsalaisen rantakallioissa, Heinolan Rajakivi puolestaan on Konniveden rannalla. Kolme maalauskohdetta on Kymijoen vesistön viereisessä altaassa kapean kynnyksen erottamana. Niistä Heinolan Rautvuori ja Ala-Rieveli ovat Ala-Rievelin järven rannalla, Asikkalan Patalahti taas on Päijänteeseen kuuluvan Kinisselän rantakalliossa. Vain yksi maalauspaikka eli Nastolan Linnakallio sijaitsee Kymijoesta hieman kauempana ja vaivalloisemman vesiväylän takana. Näyttääkin siltä, että Päijät-Hämeen kalliomaalaukset – vaikka niitä onkin tehty eri aikoina kampakeraamisen kulttuurin piirissä suhteellisen pitkän ajan kuluessa – liittyvät siihen ketjuun, joka etelästä katsottuna alkaa jo Kymenlaakson puolelta.

Kun oletetaan yleiseen tapaan, että Suomen kalliomaalauksia ei ole tehty telineiltä vaan vesiltä tai jään päältä, niin Päijät-Hämeenkin maalausten ikä voidaan soveltuvien

osin arvioida rannansiirtymisajoitusmenetelmän avulla. Kun maalausten alapuolella ei ole seinämässä sellaista ulkonemaa, jonka päältä kuviot olisi voitu maalata, ajoitusmenetelmää on mahdollista soveltaa kalliomaalausten ajoittamiseen ottaen huomioon itse menetelmään ja sen käyttöön sisältyvät virhemahdollisuudet. Epävarmuustekijöitä syntyy kuitenkin myös siitä, että emme voi luotettavasti arvioida mille korkeudelle maalaukset on tehty suhteessa silloiseen vedenpinnan tasoon.

On arveltu, että mahdollisesti seisaaltaan tehtyjen kuvioiden maalauskorkeus olisi ollut noin 1,2 m (Carpelan 1975, 122; ks. myös Sarvas ja Taavitsainen 1976, 47). Mahdollisesti istualtaan tehtyjen maalauskorkeuden on yleisesti arveltu olleen vastaavasti 0,5 m. Jo edellä esitettyihin kahteen vaihtoehtoon sisältyy selvä virhemahdollisuus maalauksia ajoitettaessa. Virhemarginaali on sitä suurempi, mitä hitaampi on ollut vedenpinnan tason muutos maalausten tekoajan jälkeen. Timo Jussila (1999, 122–123) on ajoittanut kohteita kolmen mahdolliseksi arvioidun maalauskorkeuden eli 0,5–1,0–1,5 metrin pohjalta, mikä antaa luotettavamman kuvan maalausten iästä. Rannansiirtymiskronologiaa voidaan toki käyttää myös sellaisten kuvioiden ajoittamiseen, joiden alapuolella on edes vaivalloiseen liikkumiseen soveltuva tasanne. Maaston topografiasta aiheutuva virhemahdollisuus tulee kuitenkin ottaa huomioon. Tässä artikkelissa se seikka on mainittu kohdekuvausten yhteydessä kulloisessakin tapauksessa.

Seuraavassa esitetyt ajoitukset on tehty Asikkalan maalausten ylimmistä kuvioista. Ajoitukset perustuvat Timo Jussilan ja Timo Sepänmaan Päijänteen alueen arkeologiasta rannansiirtymiskronologiaa käsittelevään julkaisemattomaan tutkimusaineistoon, jonka pohjana ovat pääasiassa olleet Matti Saarniston ja Olli Ristaniemen tutkimukset. Ajoituksiin liittyy jossain määrin keskeneräisestä tutkimustilanteesta johtuen mahdollisia virhelähteitä. Asikkalan maalausten ikää arvioitiin käyttämällä muuttujissa hieman erilaisia arvoja, jolloin saatiin karkea käsitys siitä, kuinka ne kulloisessakin tapauksessa vaikuttavat ajoitustuloksiin. Metrin muutos arvioidussa muinais-Päijänteen vedenpinnan putoamiskorkeudessa vaikutti viitisensataa vuotta, ja metrin muutos arvioidussa maalauskorkeudessa vaikutti vastaavasti jopa 1000 vuotta. Nyt saatuja tuloksia onkin siten pidettävä edelleen alustavina ja suuntaa antavina arviona.

Maalauskorkeuden on tässä tapauksessa oletettu olleen yhden metrin ja muinais-Päijänteen pinnan putoamisen viisi metriä Heinolan harjun puhkeamisen jälkeen. Sillä perusteella Patalahden maalauksen iäksi saatiin noin 7000 vuotta (ks. myös Poutiainen ja Lahelma 2004, 77–78). Huonopohjanvuoren ja Väinönkallion ylimpien kuvioiden iäksi tuli noin 6500 vuotta viimeksi mainitun ollessa hivenen vanhempi. Alustavien ajoitustulosten perusteella Asikkalan maalausten ylimmät kuviot olisivat siten kaikki varhaiskampakeraamiselta ajalta.

Kiitokset

Kalliomaalaustutkija Pekka Kivikäs ja arkeologi Antti Lahelma antoivat artikkelin tematiikkaan liittyviä arvokkaita kommentteja. Harrastaja-arkeologi Eero Siljander luovutti ystävällisesti omaa kalliokuva-aineistoaan kuvitusta varten. Muinaisuuden harrastajat Kimmo Puranen ja Anita Seppä osallistuivat kalliomaalausten dokumentointiin keväällä 2006. Kaikille lämpimät kiitokset. Arkeologi Timo Sepänmaalle haluan osoittaa erityiset kiitokset hänen asiantuntevasta avustaan valokuvien käsittelyssä ja kalliomaalausten rannansiirtymisajoituksessa sekä artikkelin viimeistelyssä.

Lähteet

Carpelan, C. 1975: Enonkosken Haukkaladenvuoren maalausten ikä. – *Kotiseutu*, 1975, 4–5, s. 137–138.

Jussila, T. 1996: Eteläisen Saimaan kalliomaalausten ajoitusarviot rannansiirtymiskronologian perusteella. *Sihti* 4, s. 5–16. Savonlinna.

Jussila, T. 1999: Saimaan kalliomaalausten ajoitus rannansiirtymiskronologian perusteella. - Kalliomaalausraportteja 1/1999 (Saimaan ja Päijänteen alueen kalliomaalausten sijainti ja syntyäika), s. 113–133. Jyväskylä.

Kivikäs, P. 1995: Kalliomaalaukset – muinainen kuva-arkisto. Jyväskylä.

Kivikäs, P. 1997: Kalliomaalausten kuvamaailma. Jyväskylä.

Kivikäs, P. 1999: Suursaimaan, Puulan ja Muinais-Päijänteen alueen kalliomaalausten sijaintipaikat ja korkeudet. - Kalliomaalausraportteja 1/1999. (Saimaan ja Päijänteen alueen kalliomaalausten sijainti ja syntyäika), s. 7–111. Jyväskylä.

Kivikäs, P. 2000. Kalliokuvat kertovat. Jyväskylä.

Kivikäs, P. 2003: Ruotsin pyyntikulttuurin kalliokuvat suomalaisin silmin. Jyväskylä

Kivikäs, P. 2005: Kallio, maisema ja kalliomaalaus. *Rocks, Landscapes and Rock Paintings*. Jyväskylä.

Luho, V. 1968: En hällmålning i Taipalsaari. – *Finskt Museum* 75, s. 33–43.

Miettinen, T. 1990: Valkealan esihistoria. – Teoksessa *Valkealan historia*, s. 49–85. Lahti.

Miettinen, T. 1992: Luumäen esihistoria. – Teoksessa *Luumäen historia*, s. 15–44. Jyväskylä.

Miettinen, T. 2000: *Kymenlaakson kalliomaalaukset*. Kotka.

Oijala, M. 2004: *Ennen Sammalsiltaa*. – *Sylvöjärven Sammalsilta – Uudenkylän luontoa*. Uusikylä.

Poutiainen, H. 2003: Kalliomaalausinventointi Päijät-Hämeessä. Asikkala – Hollola – Heinola – Nastola. Tutkimusraportti. Päijät-Hämeen maakuntamuseo (kopio Museoviraston arkeologian osaston topografisessa arkistossa).

Poutiainen, H. & Lahelma, A. 2004: Uusia kalliomaalauksia Päijät-Hämeestä. Suomen Museo 2003. Helsinki.

Pulliainen, E. 1974: Suomen suurpedot. Helsinki.

Sarvas, P. 1973: Astuvansalmen kalliomaalaus. – Ristiinan entisyyttä ja nykypäivää, s. 9–30. Helsinki.

Sarvas, P. ja Taavitsainen, J.-P. 1975: Käköveden kalliomaalaukset. – Kotiseutu 4–5, s. 133–138.

Sarvas, P. ja Taavitsainen, J.-P. 1976: Kalliomaalauksia Lemiltä ja Ristiinasta. Suomen Museo 83, s. 30–52.

Seger, T. 1988: Heinolan esihistoria. – Heinolan pitäjän historia, s. 17–73. Jyväskylä.

Siivonen, L. 1972: Näätäeläimet. – Suomen nisäkkäät 2, s. 173–286. Helsinki.

Päijät-Hämeen kalliomaalaukset

Hannu Poutiainen

Aina 2000-luvun alkuun saakka Päijät-Hämeestä tunnettiin vain yksi kalliomaalaus, vuonna 1977 löytynyt Heinolan Ala-Rievelin kohde. Keväällä 2003 maakunnan alueella tehtiin noin kahden viikon mittainen kalliomaalausinventointi lähinnä muinais-Päijänteen sekä Kymijoen vesistön ja sen sivujärvien alueella. Etsinnässä löydettiin yhteensä kuusi uutta kalliomaalauskohtetta, mitä voidaan pitää jopa toivottua parempana tuloksena.

Artikkelissa esitellään kaikki Päijät-Hämeen tällä hetkellä tunnetut 7 maalausta. Uusimpien kuuden maalauslöydön kuva-aiheet kuvataan sanallisesti ja verrataan niitä vastineisiin muualta Suomesta. Myös maalausten sijainti suhteessa vesistöihin kerrotaan, samoin maalausten korkeussijainti.

Maalausten rannansiirtymisen ajoituksia pohditaan yleisellä tasolla. Esimerkiksi metrin muutos arvioidussa muinais-Päijänteen vedenpinnan putoamiskorkeudessa vaikutti viitisensataa vuotta, ja metrin muutos arvioidussa maalauskorkeudessa vaikutti vastaavasti jopa 1000 vuotta. Nyt saatuja tuloksia onkin siten pidettävä edelleen alustavina ja suuntaa antavina arviona.

Alustavien ajoitustulosten perusteella Asikkalan maalausten ylimmät kuviot olisivat siten kaikki varhaiskampakeraamiselta ajalta.

summary

The Rock Paintings of Päijät-Häme

Right until the beginning of the 2000s, only one rock painting was known in Päijät-Häme area, the object of Ala-Rieveli in Heinola, found in 1977. In the spring of 2003, about two-week rock-painting inventory was performed in the county, mostly in the areas of ancient Päijänne and the water system of Kymijoki and its supplementary lakes. The inventory found altogether six new rock-painting sites, which can be considered to have been a better result than was expected.

The article presents all the presently known seven paintings of Päijät-Häme. The latest six findings are described verbally and compared to equivalent cases around the Finland. The location of paintings, and their relationship to water systems is also told, as well as the height where the paintings were discovered.

The movements of the shoreline as related to paintings are pondered on a common level. For example, a change of one metre in the estimated falling height of ancient Päijänne's water surface affected for 500 years, and a change of one metre in the estimated height of paintings affected equivalently even for 1,000 years. The new results must therefore be considered as still preliminary and guiding.

On the basis of dating results, the highest figures of Asikkala drawings would therefore originate from an early Comb-ceramic era.

